

Hvarsko kazalište i pomorstvo

Koncem mjeseca studenog na Hvaru je obilježena 360-ta obljetnica postojanja općinskog kazališta, kulturna ustanova, koja je služila ne samo pojedincima ili pojedinom sloju već pojednako svim građanima, koliko pučanima toliko i plemićima. Ovo bi bila po svom organizacionom obliku, prva kulturna ustanova komunalnog tipa koja se pojavljuje u Evropi, a među prvima koja su imala čak i svoju vlastitu, za ovu svrhu, sagrađenu zgradu. Ovo je zaista jedna obljetnica, čije značenje pre-

lazi ne samo lokalni ili regionalni okvir već koje nas punim pravom uvrštava u širi evropski kulturni krug.

Promatrajući današnju zgradu hvarskog teatra podignutu nad jednom izrazito pomorskom investicijom, Arsenalom, nameće se smisao da li je i koliko je samo pomorstvo omogućilo da se stvore oni preduvjeti odnosno uvjeti za njegov daljni opstanak.

Poznato je da se otok Hvar, ekonomski promatrano, može podijeliti u dva dijela: na istočni i na zapadni, koji uglavnom obuhvaća i sam grad Hvar s nekim okolnim

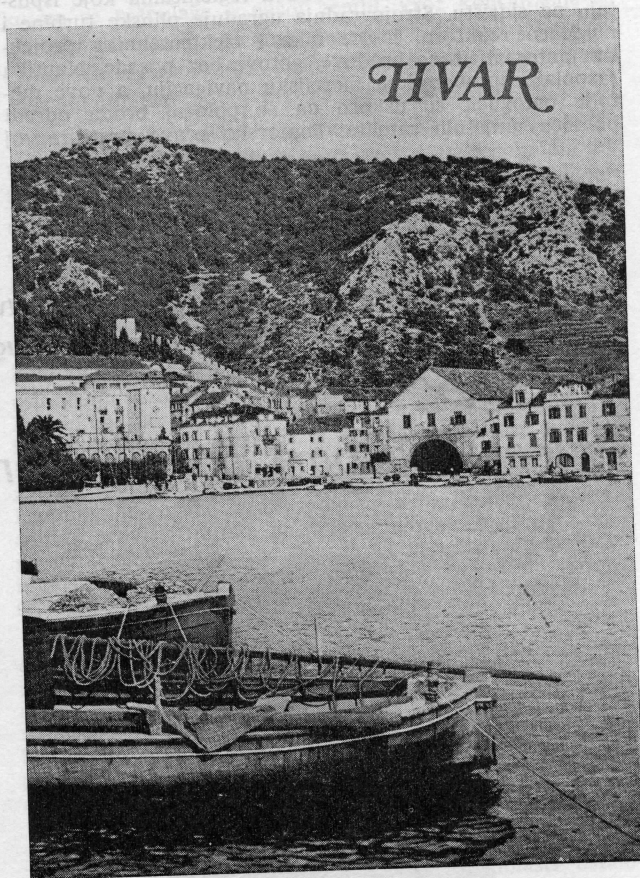
mjestima (Grablje, Brusje, Zračće, Milna). Ova podjela nas upozorava na to da je istočni dio otoka plodniji, gdje je razvijena intenzivna poljoprivreda te je prema tome i ekonomski mnogo bogatiji dio. U ovom dijelu otoka stanovništvo je brojnije kao i sam broj naseljenih mjesta. Zapadni dio otoka s gradom Hvarom bio je ovisan od ovog istočnog, barem što se odnosi na one svakodnevnne potrebe života, na prehranu. Naravno da i veća ili slabija ekonomska moć nekog kraja stvara preduvjet za veći ili slabiji razvoj i kulturnog života, a posebno i za poticaj osnivanja jednog kazališta kao obilježje promatrajući i iz perspektive onog doba i onih odnosa — više, suptilnije kulturne razine.

Kod grada Hvara, bogatstvo se nalazi u njegovom zemljopisnom položaju, u njegovoj luci, u vrlo skladnoj i pogodnoj konfiguraciji obale i prilaza luci, u povoljnim klimatskim uvjetima. Ovo je pružilo ovom gradu jednu drugu kategoriju bogatstva, koja izlazi iz onog okvira proizvodnje materijalnih dobara, kako se u ekonomiji često računa kao primarnom determinantom. Ovo bogatstvo pružilo je more: pomorstvo, prometni plovni put koji je spajao dva područja Jadranskog mora, onog sjevernog s onim južnim. Posebno za svoj postanak, opstanak i razvoj treba grad Hvar da zahvali najprije skupini od 15 otoka i otočića (uključivši i Gališnik), koji su se nanizali gotovo uporedo s jugozapadnom obalom otoka Hvara, a poznati su pod skupnim imenom Pakleni otoci. Dovoljno je istaknuti, a prema istraživanjima akademika Grge Novaka, da je baš ovdje, u blizini samog grada Hvara, nađen nacrt broda čak iz neolitskog doba. Znači, sve od davnine, bilo je upućeno prema moru. A ovaj položaj bio je i trgovački i strateški, što je omogućilo gradnju Arsenala i kasnijih utvrda.

Ovaj spoj s morem omogućio je i spoj s kulturnim središtima, u prvom redu s onim mediteranskog kruga. Nedavno je dr Niko Duboković postavio usporedbu grada Hvara s zemljopisnim položajem nekih prvih švicarskih kantona (Uri, Schwiz, Unterwald) koji su u XIV. stoljeću (u istom u kojem i Hvar) dobili važnost u Evropi, i slobodan prolaz u Carstvu, jer su bili posjednici (čuvari) jedinog prelaza iz sjevernog Carstva u južni, prelaza S. Gotharda. Dvije zemljopisne analogije, jedna pomorska, a druga kopnena, koje su neminovno bile u osnovi uvjet za razvoj i našeg Hvara i švicarskih kantona. Sam Petar Semitecolo, mletački knez i providur na Hvaru (1611—1913), posrednik u izmirenju plemića i pučana, koji je popravio i dovršio Arsenal, belveder i sagradio teatar, u svom pismu mletačkom duždu od 10. travnja 1612. među ostalim i ovo piše: »... Hvar je dragulj Republike i obilnošću vina koje daje za vašu mornaricu i položajem na kojem se nalazi, može se reći da je srce Kulfa (Jadranskog mora)«. O teatru i o pomorstvu nalazimo još jedan svečanopis, onaj iz 1712. godine. Taj je opis dao Višanin dr Antun Matijašević-Karamaneo kojeg je posvetio tadašnjem zapovjedniku brodovlja Jadranskog mora M. Capellu. Tako se čita: »... Tko me slučajno zapita u kojem su kazalištu glumci mogli prikladno davati one predstave, neka šutke dubinom uha saslušaj ove moje riječi: Ovdje se diže prostran arsenal, kojemu najdonji dio, s one strane gdje bliže gleda put mora i promatra kako Sunce tone u zapadne vode, prima pod svoj krov preko prostranog predvorja brodove izvučene na kopno. Iznad toga dijela vidi se drugi dio te građevine, podignute nad

prazninom nepristupačnim zidovima, dovoljno vješto izgrađenim za drugu namjenu koje se uskora treba da dotaknem pjesmom svoje Muze...«.

Ovom prigodnom bilješkom željelo se samo naglasiti odnosno obnoviti neke od već poznatih i objavljenih činjenica, posebno one uzročne veze koje su povezane s osnivanjem ovog kazališta i pomorstva. Brodarenje, mornarenje i ribarenje bilo je koliko u prošlosti toliko i danas jedna veoma važna karika u životu Hvarana. Preko ove pomorske djelatnosti, bilo u aktivnom smislu brodarenja, ili u pasivnom mornarenja, Hvaranji su crpili i ekonomsku snagu i kulturna i socijalna saznanja: teatar i pučke bune. Oni su teškim, opasnim i dinamičnim mornarskim i ribarskim pozivom stekli radne navike i oblikovali su svoja nastojanja, posebno svoj kulturni život. I danas, kao i u doba V. Pribojevića u XVI stoljeću, hvarska se luka jutrom pojavljuje prazna, da se pri zalazu sunca ispuni mnoštvom brodova i brodica. Istina to više nisu mletačke ratne galije i trgovački brodovi raznih zemalja. To su suvremeni nomadi: turističke jahte i jedrilice. Ali i oni tadašnji kao i ovi današnji, svi traže da vide i da posjete ovaj naš prvi teatar, koji eto živi nešto manje od četiri stoljeća, kao izravni plod mora i pomorstva.

Staro hvarsko kazalište na Hvaru